

Omzendbrief WVG 2018/01

Omzendbrief betreffende lokaal sociaal beleid
Aan de colleges van burgemeester en schepenen

Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en
Gezin
Koning Albert II-laan 35 bus 90 1030 BRUSSEL
T 02 552 64 00
kabinet.vandeurzen@vlaanderen.be

26 oktober 2018

Betreft: Lokaal sociaal beleid

Geachte heer,
Geachte mevrouw,

Met de start van de nieuwe lokale beleidscyclus hebt u de gelegenheid om het sociale beleid een uitdrukkelijke plaats te geven in het meerjarenplan van uw lokaal bestuur. Met het decreet van 9 februari 2018 betreffende het lokaal sociaal beleid benadrukken we, met respect voor de lokale autonomie, het belang van een sterk lokaal sociaal beleid dat deel uitmaakt van dit meerjarenplan. De integratie van het OCMW en de gemeente biedt veel kansen om een integraal en inclusief sociaal beleid te voeren. Voor het tot stand komen van dit lokaal sociaal beleid vinden we de participatie van lokale actoren en kwetsbare doelgroepen cruciaal.

Het decreet betreffende het lokaal sociaal beleid stelt ons ook in de mogelijkheid om uw lokaal bestuur daadwerkelijk te ondersteunen in deze opdracht. Dit doen we door het formuleren van Vlaamse beleidsprioriteiten voor de lokale beleidscyclus 2020-2025 op basis van het zgn. Planlastendecreet. Daarnaast voorzien we ook een aantal belangrijke beleidsmaatregelen op het vlak van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin waarvan u kunt gebruik maken om een sterk lokaal sociaal beleid te realiseren. Het lokale en het Vlaamse beleid kunnen elkaar op die manier aanvullen en versterken, wat alle burgers – en in het bijzonder de meest kwetsbare – ten goede komt.

We hebben ervoor gekozen om deze omzendbrief beknopt te houden: op de website van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) (<https://www.departementwvg.be/lokaal-sociaal-beleid>) vindt u meer uitgebreide informatie terug.

Omdat lokale besturen zelf ook sociale hulp- en dienstverlening organiseren, is het belangrijk om ook de krachtlijnen van de sociaalwerkconferentie van 24 mei 2018 een plaats te geven in het sociaal beleid. Het gaat dan om het verankeren van de principes van verbindend, politiserend, generalistisch, procesmatig, laagdrempelig en nabij werken in het sociaal werk van het lokaal bestuur. Op de hoger genoemde website van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin kunt u het volledige eindrapport van de sociaalwerkconferentie vinden.

Ik verwijs u tot slot graag naar mijn beleidsnota en beleidsbrieven (<https://www.vlaanderen.be/nl/vlaamse-regering/beleidsnotas-en-beleidsbrieven-van-de-vlaamse-regering>), om u kennis te laten nemen van het ruimere beleidskader rond Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

1 VLAAMSE BELEIDSPRIORITEITEN

1.1 Lokale besturen nemen een regierol op het vlak van lokaal sociaal beleid op

Het nieuwe decreet lokaal sociaal beleid (artikels 4 en 7) wil lokale besturen ondersteunen in het voeren van een lokaal sociaal beleid en hen stimuleren om daarbij een regierol op te nemen. Die regierol behelst verschillende niveaus. Op *strategisch* niveau gaat het om de ontwikkeling van een gedragen, integraal en inclusief sociaal beleid door het lokaal bestuur, in samenwerking met lokale actoren en de bevolking. Dat betekent dat er aandacht is voor effecten van beleid op de positie en kansen van mensen, en dit in alle beleidsdomeinen waar het lokaal bestuur (mee) verantwoordelijk voor is (bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, wonen, mobiliteit, vrije tijd, gezondheid, enz.). Op *tactisch* niveau gaat het om de coördinatie van vraag en aanbod van de lokale sociale hulp- en dienstverlening. Dat betekent dat het lokaal bestuur een netwerk van publieke en private actoren uit de hulp- en dienstverlening coördineert en samenbrengt om te komen tot een complementair aanbod aan lokale sociale hulp- en dienstverlening dat maximaal is afgestemd op de lokale behoeften.

Naast regisseur, is een lokaal bestuur ook *actor*. Lokale besturen bieden zelf ook sociale hulp- en dienstverlening aan. We zien de lokale besturen als een belangrijke partner op dit vlak. Zij ontwikkelen eigen sociale hulp- en dienstverlening die complementair is aan diensten die andere actoren aanbieden op hun grondgebied. Dat staat uiteraard los van de taken op vlak van sociaal beleid die de lokale besturen nu ook al opgelegd krijgen vanuit de federale en Vlaamse overheid, en hangt samen met de specifieke lokale context. Is een lokaal bestuur zowel actor als regisseur, dan verwachten we dat het een beheersmodel voorziet dat rolconflicten uitsluit.

1.2 Lokale besturen realiseren de functies en werkingsprincipes van een samenwerkingsverband geïntegreerd breed onthaal

Eén van de centrale elementen uit het nieuwe decreet (artikels 9 tot en met 11, §1) is de uitbouw van het Sociaal Huis en de ontwikkeling van het Geïntegreerd Breed Onthaal (GBO), een samenwerkingsverband tussen minimaal het OCMW, het Centrum voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) en de diensten maatschappelijk werk van de ziekenfondsen (DMW). Het Sociaal Huis is voor elke burger een belangrijk en herkenbaar aanspreekpunt voor lokale hulp- en dienstverlening. Maar fysieke toegankelijkheid of het maken van afspraken rond samenwerking zijn niet altijd voldoende voor het verhogen van de toegang tot de hulp- en dienstverlening en het tegengaan van onderbescherming. Hulp- en dienstverleningsorganisaties worden bovendien geconfronteerd met complexe vragen van zeer kwetsbare doelgroepen, die men vaak niet alleen

kan oplossen. In het samenwerkingsverband GBO willen we daarom de krachten en expertise van de drie eerstelijns welzijnsvoorzieningen bundelen. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat actieve rechtenverkenning en *outreaching* werken – belangrijke werkzame principes uit het GBO – cruciaal zijn om kwetsbare personen daadwerkelijk te bereiken en verder te helpen. Het decreet legt de functies en werkingsprincipes van het GBO vast.

Voor deze beleidsprioriteit wordt een specifieke subsidieregeling voorzien waarbij lokale besturen kunnen intekenen voor de realisatie van de functies en werkingsprincipes van het GBO, en dit gericht naar een specifieke doelgroep of wijk die bijzondere aandacht verdient in de strijd tegen onderbescherming.

1.3 Lokale besturen nemen maatregelen die de vermaatschappelijking van de lokale sociale hulp- en dienstverlening stimuleren

Deze beleidsprioriteit verwijst naar de artikels 13 tot en met 15 van het decreet betreffende het lokaal sociaal beleid. Vermaatschappelijking verwijst naar het streven om mensen met beperkingen, chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen die in armoede leven, ... een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zoveel mogelijk geïntegreerd in de samenleving te laten verlopen. Het spreekt vanzelf dat lokale besturen heel wat sleutels in handen hebben om deze vermaatschappelijking mee te realiseren en dit op verschillende manieren. Dit kan door aandacht te hebben voor effecten van beleid in alle beleidsdomeinen waar het lokaal bestuur (mee) verantwoordelijk voor is (zoals ruimtelijke ordening, mobiliteit, huisvesting, vrije tijd) op de positie en kansen van kwetsbare mensen en op dat vlak ook maatregelen te nemen. Het lokaal bestuur is door zijn nabijheid ook het best geplaatst om zorgzame buurten te realiseren waarin professionele hulp en informele zorg samen worden ingezet om de zorg die nodig is, waar te maken. Het daadwerkelijk ondersteunen of zelf organiseren van vrijwillige en informele zorg en het informeren en sensibiliseren van burgers is hierin cruciaal.

Door het versterken van het persoonlijke netwerk, komen (kwetsbare) mensen weer in hun kracht te staan en voelen ze zich verbonden met anderen. Sociale isolatie wordt zo doorbroken. Verschillende burgerinitiatieven leggen zich hierop toe en vormen een belangrijke partner naast het professionele zorgaanbod. Tal van vrijwilligers zetten zich in voor deze initiatieven, en brengen mensen (opnieuw) samen in een informeel netwerk. Dat kan op individueel niveau, maar ook op wijk- en buurtniveau. We hebben de krachten van de verschillende burgerinitiatieven gebundeld in BurgersAanzet. Lokale besturen hebben zo één helder aanspreekpunt.

Voor voormelde drie Vlaamse beleidsprioriteiten sluiten we een convenant met VVSG zodat zij een ondersteuningsaanbod op deze vlakken kan uitbouwen voor lokale besturen. Daarnaast biedt het Departement WVG ondersteuning in de vorm van lerende netwerken, procesondersteuning, studiedagen, enz.

2 BELEIDSMATREGELEN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

In dit deel schetsen we verschillende belangrijke Vlaamse beleidsmaatregelen op het vlak van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin die u mee kunt inzetten om uw lokaal sociaal beleid te versterken en de regie over de lokale sociale hulp- en dienstverlening te voeren (art. 7 en 8 van het decreet betreffende het lokaal sociaal beleid). Op de website van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (WVG) (<https://www.departementwvg.be/lokaal-sociaal-beleid>) vindt u ook telkens terug welke (al dan niet financiële) ondersteuning we u in dit kader kunnen bieden.

2.1 Het versterken en faciliteren van een lokaal geïntegreerd gezinsbeleid

De Huizen van het Kind – waarin lokale besturen meestal een trekkende rol spelen - vormen het speerpunt van het geïntegreerd lokaal gezinsbeleid. Sinds 2014 groeien de Huizen van het Kind uit tot laagdrempelige basisvoorzieningen waar (aanstaande) gezinnen met kinderen terecht kunnen voor alles wat te maken heeft met opgroeien en opvoeden. Op 1 maart 2018 lanceerden we een nieuwe subsidie-oproep met de bedoeling om in 2019 overal in Vlaanderen Huizen van het Kind te hebben die verder kunnen uitgroeien tot volwaardige laagdrempelige basisvoorzieningen. Om de Huizen van het Kind hierin te ondersteunen, hebben we ook een 'Roadmap' ontwikkeld.

De lokale Loketten Kinderopvang zijn neutrale informatie- en ondersteuningspunten voor gezinnen met een vraag naar kinderopvang. Ook hier zien we lokale besturen een cruciale rol spelen. Ze bundelen informatie over beschikbare opvangplaatsen en -mogelijkheden en maken de zoektocht naar een opvangplek eenvoudiger. Bovendien zorgen ze ervoor dat bestaande kinderopvangplaatsen zo efficiënt mogelijk benut worden én kwetsbare gezinnen ondersteuning krijgen bij hun zoektocht naar kinderopvang. De Vlaamse Regering wil de uitbouw van de lokale Loketten Kinderopvang via subsidiëring stimuleren op voorwaarde dat dit gebeurt in nauwe samenwerking met en/of ingebed in het Huis van het Kind.

Voor de Huizen van het Kind biedt EXPOO verder heel wat ondersteuningstrajecten en vormingen aan. Ook voor de loketten kinderopvang voorziet Kind en Gezin in een ondersteuningstraject.

We hebben ook een subsidieoproep 'Proeftuinen Buurtgerichte netwerken voor kinderen (0 tot 12 jaar) en gezinnen' gelanceerd om lokale besturen te stimuleren en te ondersteunen om met buurtgerichte netwerken aan de slag te gaan.

Momenteel loopt ook nog een parlementair initiatief met betrekking tot de buitenschoolse kinderopvang en de afstemming tussen buitenschoolse activiteiten. Ook hier neemt het lokaal bestuur de regie op om met alle actoren te komen tot een geïntegreerd aanbod met alle partners.

Tot slot zetten we ook in op de ketenaanpak van intrafamiliaal geweld en kindermishandeling. Intrafamiliaal geweld is een complexe problematiek. Via de ketenaanpak bieden we hulp aan gezinnen die geconfronteerd worden met intrafamiliaal geweld in combinatie met andere problemen. Het is een specifieke manier van multidisciplinaire samenwerking met de bedoeling het geweld te stoppen en

herhaling te voorkomen. Een lokaal bestuur is de uitgelezen partner om de verbinding te maken met andere partners zoals het OCMW, politiediensten, sociale diensten, huisartsen, enz. De rol van de lokale overheden kan zeer diverse vormen aannemen. Dit kan gaan van financiële ondersteuning in de werkingskosten van het samenwerkingsverband (b.v. huisvesting), het subsidiëren of voorzien van casusregisseurs op operationeel niveau, deelnemen/voorzitten aan operationele teams of stuurgroepen, het sensibiliseren van de betrokken actoren en een trekkersrol opnemen in het betrekken van andere lokale overheden in een bepaalde regio.

Het Departement WVG voorziet expertise en personele middelen in de vorm van de coördinatoren ketenaanpak IFG. Zij staan mee in voor het uitrollen en implementeren van de ketenaanpak. Zij bouwen een samenwerkingsnetwerk uit en spelen in op de regionale noden om regionale verankering te bewerkstelligen.

2.2 Lokaal beleid op vlak van gezondheidszorg

Met de kadermethodiek 'Gezonde Gemeente' hebben lokale besturen een houvast om hun lokaal preventief gezondheidsbeleid op een meer structurele en effectieve manier aan te pakken. Lokale besturen kunnen een eigen, kwaliteitsvol preventiebeleid voeren, complementair aan het Vlaams beleid, door verder aan de slag te gaan met de methodiek 'Gezonde Gemeente' en de verschillende daarbij horende preventiemethodieken, aangeboden door de Vlaamse partnerorganisaties. Elk lokaal bestuur kan blijvend rekenen op de ondersteuning van het LOGO. Bovendien is het belangrijk dat lokale besturen ook andere diensten en partners, buiten het domein welzijn en gezondheid, betrekken bij hun preventief gezondheidsbeleid om te komen tot een betere gezondheid van alle burgers ('health in all policies'). We werken een besluit van de Vlaamse Regering uit voor de ondersteuning van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden voor het uitbouwen van lokale preventiewerkingen.

Het lokaal bestuur is bovendien een essentiële en onmisbare partner in de eerstelijnszone. Het lokaal bestuur zal dan ook deel uitmaken van de zorgraad die de werking van de eerstelijnszone overziet en aanstuurt. In de zorgraden zijn de lokale besturen vertegenwoordigd vanuit de regiefunctie van het lokaal sociaal beleid en als aanbieder van diensten. In de eerstelijnszone worden in de eerste plaats communicatielijnen en structurele verbanden ontwikkeld met professionele zorgverleners maar ook met de burgers, zodat niemand door de mazen van het zorgnet valt. De initiatieven die het lokaal bestuur op dit vlak neemt voor personen met een chronische zorgnood of verminderd zelfzorgvermogen zijn op dit vlak onmisbaar.

Om eerstelijnszones te helpen bij de opstart, krijgen zij begeleiding van een transitiecoach. De penvoerende organisaties van de eerstelijnszones krijgen een werkingsbudget en kunnen rekenen op de medewerking van personeelsleden van de Samenwerkingsinitiatieven Eerstelijnsgezondheidszorg (SEL's) en de Lokale Multidisciplinaire Netwerken (LMN's). Tegen 31/12/2019 dienen de voorlopige zorgraden hun formeel erkenningsdossier in.

Binnen de woonzorg en de geestelijke gezondheidszorg wordt extra ingezet op buurtgerichte zorg om de zorg dicht en laagdrempelig tot bij de personen met een zorgnood te brengen. Woonzorgvoorzieningen en verenigingen hebben de expliciete opdracht om mee te werken aan buurtgerichte zorg en om deze te faciliteren. Buurtgerichte zorg wordt daarbij gedefinieerd als 'de zorg die erop gericht is de sociale cohesie te versterken, vragen naar zorg en ondersteuning uit de buurt op te vangen, gebruikers indien nodig toe

te leiden naar gepaste zorg en ondersteuning of die zelf op te nemen, maar ook de buurt actief te betrekken bij de werking van de voorziening door een actieve samenwerking op lokaal vlak, afgestemd met het lokaal sociaal beleid, onder regie van het lokaal bestuur'. We willen in dit verband ook wijzen op de rol die lokale dienstencentra in dit verband kunnen vervullen. Door haar laagdrempeligheid en nabijheid heeft het lokaal dienstencentrum de mogelijkheid de informele en de formele zorg met elkaar te verbinden en zo haar gebruikers de juiste ondersteuning te bieden of hiernaar toe te leiden. Elk lokaal dienstencentrum is uniek en de dienstverlening moet aangepast zijn aan de context van de buurt. Lokale dienstencentra geven op deze manier input aan het lokale beleid, maar realiseren in hun opdracht ook mee de lokale doelstellingen. Ook in de geestelijke gezondheidszorg is het lokale niveau belangrijk voor het opzetten van een buurtgerichte werking. Dit moet bijdragen aan de werkelijke inclusie van mensen met geestelijke gezondheidsproblemen in de samenleving. Zij ervaren immers nog steeds een stigma en discriminatie. In de geestelijke gezondheidszorg wordt met steun van de Vlaamse overheid de methodiek 'Kwartiermaken', die net deze inclusie op individueel patiëntniveau in de concrete leefomgeving van de patiënt wil waarmaken, uitgetest in 2 lokale regio's. 'Kwartiermaken' zet in op de tolerantie van de maatschappij, maakt de maatschappij als het ware 'klaar' om het 'anders dan gewone' in te sluiten in nauwe samenwerking met het opbouwwerk, wijkwerkingen, ... We beogen deze methodiek na evaluatie in heel Vlaanderen te kunnen verspreiden.

2.3 Aanpak van radicalisering en re-integratie van ex-gedetineerden

Personen die veroordeeld werden wegens terroristische misdrijven dienen ook na hun vrijlating uit de gevangenis gere-integreerd te worden in de maatschappij. Met hen wordt gewerkt aan een disengagementtraject. Een disengagementtraject dat sociale re-integratie beoogt is een traject op maat van een individu in de aanpak van gewelddadig extremisme dat ingrijpt op de verschillende levensdomeinen. Binnen een dergelijk traject zijn de facto meerdere actoren betrokken.

In het kader van de opvolging van de problematiek werd zowel door de federale als door de Vlaamse overheid een centrale rol toegekend aan de lokale besturen. Steden en gemeenten hebben de regierol voor het ontwikkelen van een lokale aanpak terzake. Eén van de instrumenten die hierbij kan worden ingezet is de Lokale Integrale Veiligheidscel (LIVC).

Binnen de gevangnissen zetten consultants in de aanpak van radicalisering disengagementtrajecten op met gedetineerden. In sommige gevallen nemen ook CAW's (Justitieel Welzijnswerk) deze begeleidingen op. Soms worden gedetineerden na hun vrijlating opgevolgd door een justitie-assistent. Lokale besturen kunnen steeds een beroep doen op de expertise van de justitiehuisen, de consultants en de CAW's en hen uitnodigen op de LIVC.

2.4 Preventie en aanpak van dak- en thuisloosheid

De lokale besturen kunnen een cruciale rol vervullen in het samenbrengen van partners en organisaties om een gezamenlijk beleid en een gezamenlijke aanpak rond complexe problemen af te spreken. In het kader van de preventie en aanpak van dak- en thuisloosheid is het aan te raden bovenlokale netwerken met woon-, welzijns- en gezondheidsactoren samen te brengen. In het bovenlokaal netwerk kan gewerkt worden

aan actieplannen om dak- en thuisloosheid in de regio uit te sluiten. Het lokaal bestuur is de partner bij uitstek om een lokaal – of desgevallend regionaal – netwerk samen te stellen en om in overleg met de betrokken partners de noodzakelijke afstemming en samenwerking te bewerkstelligen. Dit sluit aan bij de regierol die we lokale besturen toekennen in het decreet lokaal sociaal beleid.

Het Globaal plan dak- en thuisloosheid 2017-2019 van de Vlaamse Regering bepaalt het kader van een globaal en geïntegreerd beleid met prioritaire doelstellingen en acties waarin actieplannen van (boven)lokale netwerken kunnen worden ingepast. Het Departement WVG zorgt voor procesondersteuning en continue opvolging met het oog op het faciliteren van deze netwerken.

3 TOT SLOT

Ik nodig u uit om de geformuleerde Vlaamse beleidsprioriteiten en de beschreven beleidsmaatregelen op het vlak van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een plaats te geven in uw beleid en uw strategische meerjarenplanning voor de periode 2020-2025.

Indien u vragen heeft kan mijn administratie u helpen met specifieke informatie, ondersteuning of oriëntatie naar de gepaste diensten (Afdeling Welzijn en Samenleving, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Koning Albert II-laan 35, bus 30, 1030 Brussel, tel. 02 553 33 30, <https://www.departementwvg/welzijn-en-samenleving>).

Ik wens u alvast te bedanken voor de inspanningen die u zult doen om op het lokale niveau een sterk sociaal beleid te voeren.

Met de meeste hoogachting,

Jo Vandeurzen
Vlaams minister van Welzijn,
Volksgezondheid en Gezin